

Lyttetrening i skolen

Ungdomstrinn og videregående opplæring

Innhold

Innledning	3
Hva er å lytte	3
Hvorfor lyttetrening	4
Lyttetrening i praksis	4
Hyppighet	5
Rammer for lyttetrening	5
Oppgavetyper	5
Eksempel på innhold i en økt (15-20 minutter)	6
Eksempelhefte for ungdomstrinn og videregående opplæring	8
Speechtracking.....	8
Alias.....	11
Barrier Game	13
Fonemhistorie.....	16
Auditiv avslutning (fill the gap)	17
Bingo	20
Identifisere ord med trykk.....	22
ABX-Lister	23
Enkel lyttesjekk	26
Sjekk med Lings lyder.....	26

Innledning

Denne veilederen hjelper deg som pedagog med å planlegge og gjennomføre lyttetrening for elever med nedsatt hørsel i grunnskole og videregående opplæring.

Gode lytteferdigheter er et viktig grunnlag for lese- og skriveopplæring, og for elevenes videre språk- og begrepsutvikling. Lyttetrening skal ikke stå alene, men være et supplement til god tilrettelegging og bidra til aktiv deltakelse i læringsfellesskapet.

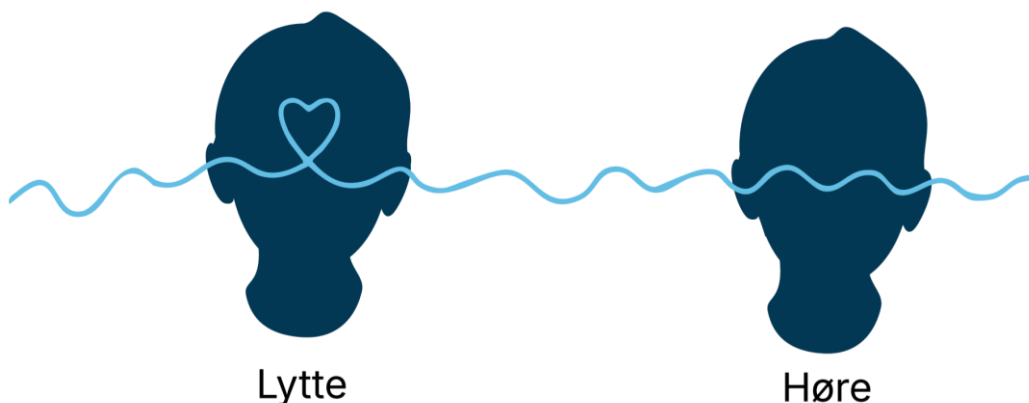
Målgruppen for denne veilederen er primært elever som på grunn av hørselsutfordringer har behov for lyttetrening for å vedlikeholde og videreutvikle lytte- og talespråkferdigheter.

Innholdet bygger på Geoff Plants «Auditrain – for adults with hearing impairment» og hans grunnleggende teori og prinsipper, og er tilpasset arbeid med lyttetrening i skolen.

Hva er å lytte

Å høre betyr at hjernen registrerer lyd. Dette er en passiv prosess. Å lytte er noe mer: Det er en aktiv prosess der hjernen gir mening til det vi hører. Lytting krever oppmerksomhet, konsentrasjon og handler om å diskriminere, identifisere og forstå språklig innhold.

Når en elev har hørselsutfordringer påvirkes både kvalitet og kvantitet på det eleven hører. Mange nye ord og begreper, stavelser, lyder, toneleie og trykk blir ikke oppfattet riktig, og gjør det vanskelig å forstå meningsinnholdet. Et viktig mål med lyttetrening er å lage nye "lydspor". Det vil si øvelse og repetisjon i å tolke og gjenkjenne det som blir hørt. Det baner vei for oppmerksom lytting, deltakelse og læring i felleskap med andre.

Hvorfor lyttetrening

Gjennom lyttetrening kan eleven, i trygge omgivelser, øve på å fange opp detaljer i språket som for eksempel å skille mellom lyder, tonefall, trykk og grammatikk, og bli kjent med nye ord. Ved å lytte til og også bruke ordene selv, vil eleven opparbeide større trygghet på egen hørsel og uttale, samt større selvtillit til å ta dem i bruk. Dette kan bidra til et større ordforråd som igjen bidrar til bedre lytteferdigheter. Gode lytteferdigheter innebærer også elevens egen evne til å lytte til og korrigere egen uttale.

Forskning viser at målrettet og systematisk lyttetrening for elever med nedsatt hørsel kan styrke både språkferdigheter, akademiske ferdigheter som lese- og skriveferdigheter, og kognitive ferdigheter som arbeidsminne og oppmerksomhet. Gode språkferdigheter danner også et sterkere grunnlag for deltakelse i utdanning og samfunnsliv, og bedre rapportert livskvalitet.

Lyttetrening i praksis

Lyttetrening i skolen bør i hovedsak kombineres med fag eleven allerede jobber med. Det skaper mening og er en god forberedelse til det som skal skje i klassen. I skolehverdagen møter elevene mange nye ord og begreper som skal læres i de ulike fagene. Ved å ta utgangspunkt i faglige tekster, kan du som pedagog støtte eleven i møte med nye ord og begreper og trygge eleven på at hen oppfatter og sier ord og setninger riktig. At eleven er godt forberedt til aktiviteter i klassen, vil virke positivt for både motivasjon og mestring, samt styrke elevens muligheter til å være muntlig aktiv i klassen.

Hyppighet

Hyppighet og lengde må tilpasses den enkelte elev etter behov, motivasjon og andre faktorer som påvirker skolehverdagen. Mulige forslag er 15-20 minutter to-tre ganger i uka eller én time én gang i uka.

Rammer for lyttetrening

Før dere gjennomfører lyttetrening, må du sikre at elevens hørselstekniske utstyr fungerer som det skal. Eleven må ha tilgang til språklydene. Dersom du mistenker feil på høreapparat eller cochleaimplantat (CI), kan du gjennomføre en enkel sjekk med Lings lyder. Hvordan denne sjekken gjennomføres finner du bakerst i oppgaveheftet.

Når du og eleven skal arbeide med lytting, bør det brukes et avskjermet rom med gode lyd- og lysforhold. Dette gir eleven bedre muligheter til å lytte ut ord og setninger riktig. Plasser deg slik at eleven ikke støtter seg på munnnavlesning. Sitt for eksempel ved siden av eleven. Gi eleven en forklaring på hva som skal skje og sikre at oppgaven er forstått.

Du kan lese mer om støy og støydempende tiltak på www.statped.no.

Oppgavetyper

Oppgavene som blir presentert i eksempelheftene består av analytiske og syntetiske øvelser. De analytiske oppgavene har søkelys på detaljer i språket, som for eksempel tonefall og å kjenne igjen og skille mellom ulike fonem. De syntetiske oppgavene har som mål å gi eleven oppgaver som ligger nært opp til daglig kommunikasjon, og å oppfatte helhet gjennom å lytte til setninger og sammenhengende tale. Det anbefales å jobbe med både analytiske og syntetiske oppgaver, for å få en helhetlig tilnærming til lyttetrening.

Nedenfor følger en tabell over hvilke oppgaver som er analytiske og syntetiske:

Analytiske oppgaver	Syntetiske oppgaver
Fonemhistorie	Speechtracking
ABX-lister	The Barrier Game
Identifisere, lytte ut ordet med trykk	Alias
	Bingo
	Auditiv avslutning – fill the gap

De fleste oppgavene er lagt opp til gjennomføring mellom lærer og elev. Når eleven mestrer arbeidsformen, kan flere av oppgavene også gjennomføres i liten gruppe eller full klasse. Dette forutsetter at nødvendige hørselsfaglige tilrettelegginger er på plass, og at lytteforholdene i rommet er gode.

Du kan gjennomføre oppgavene med ulik vanskegrad. Start enkelt og øk kompleksiteten etter hvert som eleven mestrer oppgavene.

Opgavene er tilpasset ulike fag fra 8.-10. trinn og er overførbare til videregående opplæring. Eksemplene er ment som inspirasjon og må tilpasses fag og elev.

Eksempel på innhold i en økt (15-20 minutter)

En økt kan bestå av én hovedaktivitet, kombinert med kort innledning og/eller avslutning. For eksempel:

- Speechtracking knyttet til et aktuelt tema i undervisningen (*som hovedaktivitet eller kort oppstart*)
- Arbeid med lyder og grammatikk, for eksempel gjennom ABX-lister, minimale par eller fonemhistorier (*kort og målrettet, med tydelig fokus, gjerne knyttet til samme tema*)
- Samtale om temaet (*som avslutning eller integrert i arbeidet*)

Velg aktiviteter ut fra elevens behov, dagsform og mål for økta.

Eksempelhefte

Ungdomstrinn og videregående opplæring

Eksempelhefte for ungdomstrinn og videregående opplæring

Dette eksempelheftet er laget for deg som gjennomfører lyttetrening med elever på ungdomstrinnet og i videregående opplæring.

Oppgavene viser ulike måter å arbeide med lyttetrening på i skolen og er ment som eksempler, ikke ferdige opplegg. Du kan tilpasse dem til fag, tema og materiell som allerede brukes i undervisningen. Vi har valgt å ta utgangspunkt i fagene naturfag og engelsk.

Alle oppgavene kan justeres i vanskelighetsgrad og gjennomføring. Hensikten er å vise hvordan du kan bruke eksisterende undervisningsinnhold aktivt i målrettet lyttetrening.

Oppgavene i dette heftet viser hvordan du kan arbeide med lytting, både gjennom

- sammenhengende tekst og samtale (helheten i språket/syntetiske oppgaver)
- arbeid med lyder, ord og grammatikk (delene i språket/analytiske oppgaver)

Vi anbefaler at du leser teoridelen før du tar i bruk oppgavene.

Speechtracking

Syntetisk oppgave

I speechtracking gjentar eleven ordrett deler av en tekst som du leser høyt.

Målet er at eleven skal lytte til sammenhengende tale og gjengi den presist.

Hvorfor

Speechtracking er en øvelse som ligger nært opp til lytting i daglig kommunikasjon. Øvelsen involverer lytting, uttale, repetisjon, oppmerksomhet og auditivt minne hos eleven. På ungdomstrinn og videregående gir øvelsen trening i å følge lengre ytringer og mer komplekst språk, slik eleven møter i undervisning og samtale.

Hvordan

Eleven gjentar ordrett teksten du leser høyt, uten å se teksten samtidig. Bruk minimum 5 minutter per økt, eller 5 minutter i starten og slutten av økta.

Bruk stoppeklokke og følg med på tiden underveis. Dersom arbeidet stopper opp

fordi dere snakker om et ord, eller eleven trenger å se ordet i teksten eller på munnen din, pauser du tiden. Dette sikrer at tiden dere måler er reell lyttetid.

- Teksten skal være tilpasset elevens språknivå og kan hentes fra tema eller fag dere arbeider med i klassen.
- Gå gjennom teksten på forhånd for å sikre at eleven kjenner sentrale begreper og navn.
- Forbered teksten ved å dele den opp i passende setninger som er tilpasset elevens lytteferdigheter.
- Eleven gjentar ordrett det du leser opp uten å stoppe.
- Dersom eleven stopper opp, gjentar du setningen eller delen av setningen, fra der eleven stoppet, til eleven gjengir ordrett.
- Dersom eleven ikke får til å lytte ut og gjengi etter to til tre gjentakelser, gir du kort visuell støtte i form av munnnavlesning eller tekst. Bruk støtten for å avklare det eleven strever med, for eksempel et ord eller en lyd. Gå deretter tilbake til øvelsen, slik at eleven igjen lytter og gjentar uten visuell støtte.
- Tell antall ord som eleven gjentar korrekt, og del på antall minutter. Slik kan du følge utvikling over tid. Du bør variere hvilke tekster du bruker. Vanskelige tekster kan hentes fram igjen for å se framgang.
- Avslutt gjerne med noen spørsmål til teksten og samtale om innholdet for å sikre forståelse og støtte refleksjon.

Gjennomføring

Ved gjennomføring sitter du ved siden av eleven, slik at eleven ikke støtter seg på munnnavlesning. Velg tekster som interesserer eleven, eller tekster dere skal bruke i klassen, for eksempel en leselekse.

Noter hvilke ord eller begreper eleven har vansker med å oppfatte eller uttale, og hvor mange ord eleven gjengir korrekt uten at du må gjenta. Teksten skal være utfordrende, men eleven skal oppleve mestring. Dersom eleven mister flyt eller blir sliten, kan du korte ned teksten eller avslutte økta tidligere.

Tekster der eleven gjengir færre enn 15 ord per minutt er ofte for krevende. Tekster der eleven gjengir mer enn 50 ord per minutt, kan være for enkle. Du kan sikte mot tekster som gir 20 til 40 ord per minutt, og justere etter behov.

Eksempel på speechtracking-oppgave

Plast

Plast blir laget av små molekyler som kalles monomerer. Når monomerene kobles sammen i lange kjeder, får vi polymerer, som er grunnlaget for ulike plasttyper. Av alkenene eten og propen kan vi lage polymerene polyeten og polypropen. Eten er det organiske stoffet det produseres aller mest av i verden, fordi det brukes som råstoff både i plastproduksjon og i en rekke andre kjemiske produkter.

Når man tilsetter grunnstoffet klor til etyn, får man dannet vinylklorid, som videre kan polymeriseres til plasttypen polyvinylklorid (PVC). Disse tre plasttypene har mange forskjellige bruksområder i hverdagen.

Polyeten (PE), som også kalles polyetylen, brukes blant annet i plastposer, bæreposer, plastflasker, ulike typer rør og i isolasjon rundt elektriske kabler.

Polypropen (PP), eller polypropylen, finner vi i ting som tauverk, gulvbelegg, medisinsk utstyr og enkelte typer klær og tekstiler.

Polyvinylklorid (PVC) brukes ofte i emballasje, regntøy, vann- og avløpsrør, takrenner og som isolasjonsmateriale rundt elektriske ledninger (eksempelteksten er KI-generert).

Eksempel på oppdeling av denne teksten

Geoff Plant sin tanke er at det skal være lett å telle opp underveis. Når dere har jobbet i 5 – 10 minutter med en tekst summerer dere opp antall ord delt på minutt dere har lest.

- (4) Plast blir laget av (4)
- (5) små molekyler som kalles monomerer (9)
- (7) Når monomerene kobles sammen i lange kjeder, (16)
- (3) får vi polymerer, (19)
- (6) som er grunnlaget for ulike plasttyper. (25)
- (6) Av alkenene eten og propen (30)
- (4) kan vi lage polymerene (34)
- (3) polyeten og polypropen. (37)

Etter hvert som lærer begynner å bli dreven, kan hen finne en tekst på cirka 5 - 10 minutter, som kan deles opp i passe lengder uten å telle på denne måten. Antall ord telles så opp til slutt og deles på antall minutter.

Alias

Syntetisk oppgave

I Alias lytter eleven til muntlige forklaringer og finner ord, uttrykk eller bilde som passer til det som blir sagt. Forklaringen skal beskrive ordet uten å bruke selve ordet.

Målet er å styrke ordforrådet og språkforståelsen.

Hvorfor

Alias gir trening i å lytte etter innhold i utsagn av ulik lengde og kompleksitet. Øvelsen støtter utvikling av ordforråd og språkforståelse, og trener eleven i å knytte muntlig informasjon til riktige begreper. Oppgaven ligner situasjoner der eleven må forstå forklaringer og definisjoner uten visuell støtte fra tekst.

Hvordan

- Forbered et sett med utsagn eller forklaringer knyttet til tema eller fag dere arbeider med.
- Eleven har et sett med ord, uttrykk eller bilder foran seg som passer til utsagnene.
- Les hvert utsagn tydelig og i passende tempo.
- Eleven lytter og peker på riktig ord, uttrykk eller bilde, eller sier svaret muntlig.
- Eleven bør ha kjennskap til fagstoffet på forhånd, slik at det er lytteferdigheten som står i fokus, og ikke fagkunnskap alene.
- Ha gjerne en kort samtale i forkant for å avklare sentrale begreper.
- Dersom eleven er usikker på fagstoffet, kan du bruke flere svaralternativer som gjør det mulig å resonnerer seg fram til riktig svar ved å utelukke andre alternativer.

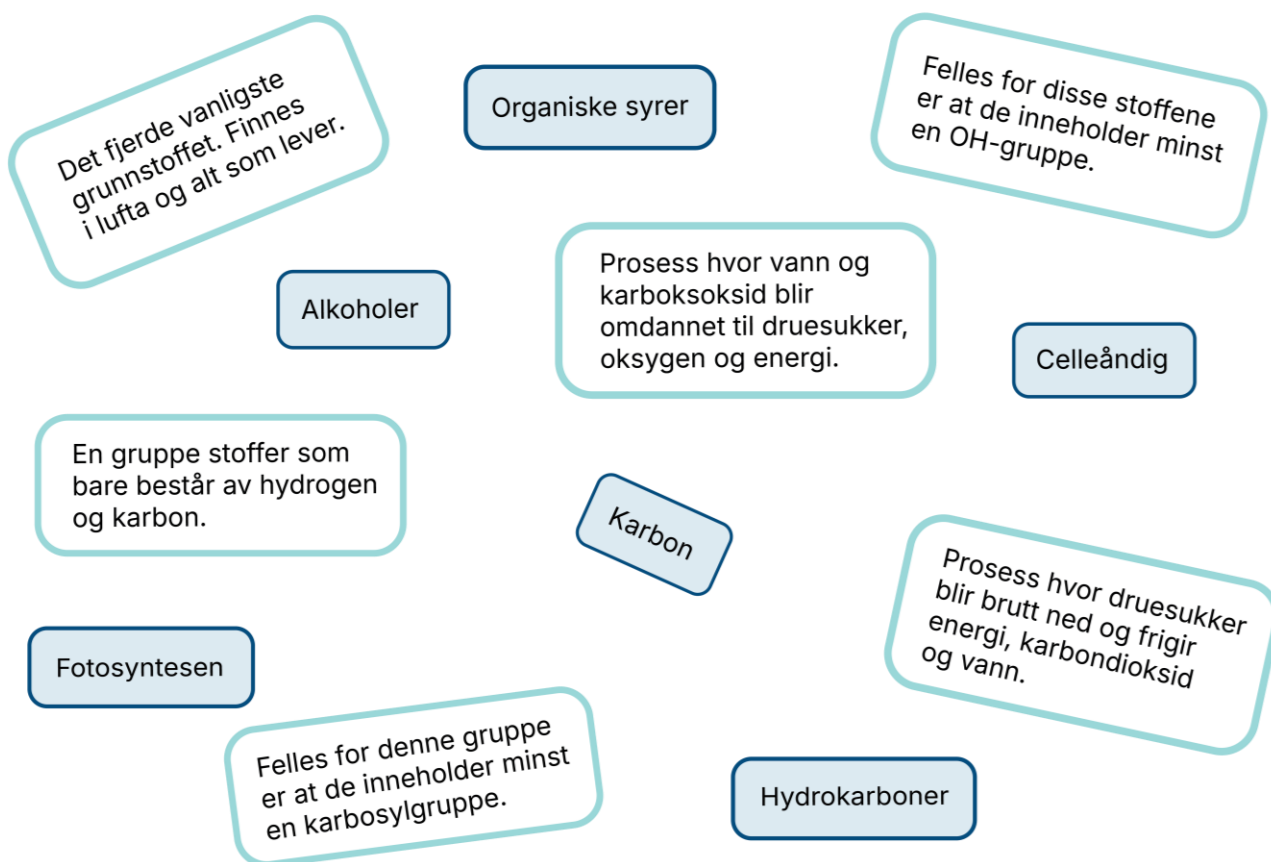
Vanskegraden kan tilpasses ved å:

- bruke kortere eller lengre utsagn
- variere antall svaralternativer
- bruke bilder eller setninger
- lese utsagnene én eller flere ganger

Organisering

Alias kan gjennomføres individuelt mellom lærer og elev. Oppgaven egner seg også godt til arbeid i små grupper i etterkant. Da får eleven øve på å lytte i noe støy og på å løse oppgaven i samspill med andre.

Eksempel på Alias-oppgave

Eksempel på gjennomføring

- Læreren leser: «Det fjerde vanligste grunnstoffet i lufta og alt som lever.»
- Eleven peker på eller sier: «Karbon.»
- Læreren leser: «Prosess der druesukker blir brutt ned og frigir energi, karbondioksid og vann.»
- Eleven peker på eller sier: «Celleånding.»

Barrier Game

Syntetisk oppgave

I Barrier Game følger eleven muntlige instruksjoner uten å se det den andre gjør. Lærer og elev sitter slik at de ikke har visuell tilgang til hverandres arbeid.

Målet er at eleven skal lytte, forstå og følge muntlige instruksjoner uten visuell støtte.

Hvorfor

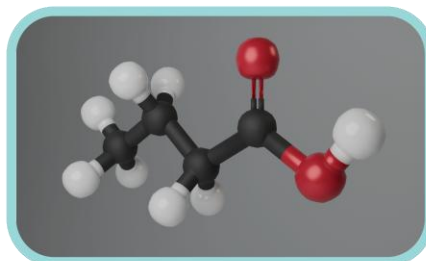
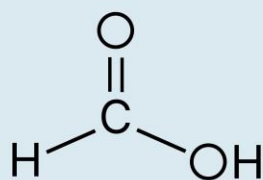
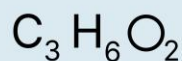
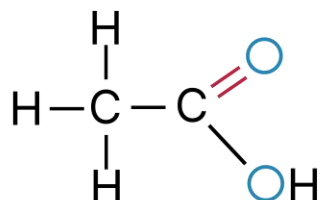
Barrier Game er en kommunikasjonsøvelse som ligner situasjoner i hverdagen der vi må forstå og bli forstått gjennom språk alene. Oppgaven øver lytting, utvider ordforrådet og trener kommunikasjon og auditivt minne. Eleven må be om avklaringer og stille spørsmål, noe som kan styrke bruk av preposisjoner, adjektiv og presist språk.

Hvordan

- Sitt ved siden av hverandre, men sørg for at dere ikke kan se hverandres arbeid. Sett noe mellom dere, for eksempel en sekk, bøker eller en enkel skilleflate. Eleven kan også se ned i bordet.
- Eleven skal kun støtte seg på det som blir sagt, og ikke ha tilgang til visuell støtte.
- Lærer gir muntlige instruksjoner i rolig tempo.
- Eleven kan be om at instruksjonene gjentas eller presiseres.
- Når oppgaven er ferdig, kan dere fjerne skillet og sammenligne resultatene.

Eksempler på Barrier Game-oppgaver

Vårt eksempel er basert på temaet «Organisk kjemi» på ungdomstrinnet. Her har pedagogen og eleven et sett identiske bildekort hver. Læreren velger hva hen vil ha søkelys på.

- Snakk med eleven om de ulike bildene og gjør eleven trygg.
- Forklar hva oppgaven går ut på.
- Gi instruksjoner om hva eleven skal gjøre.
- Eleven lytter og plasserer bildekortene i samme rekkefølge som pedagogen instruerer.
- Om pedagogen og eleven har hver sine sett, kan barrieren tas bort og eleven ser selv om alt ble riktig eller ikke.
- Kompleksiteten kan økes ved å gi mer beskrivelser til bildene, eller ved å øke antall bilder.

Her er noen eksempler

Med korte instruksjoner

Legg først bildet av metansyre. Nummer 2 er etansyre. Nummer 3 er butansyre, og den fjerde er propansyre.

Med mer informasjon i hver setning

Legg først bildet av syren med færrest karbonatomer. Nummer 2 er syren med tre karbonatomer.

Med oppramsing hvor eleven i tillegg må huske rekkefølgen

Legg kortene i rekkefølgen jeg sier; Propansyre, butansyre, etansyre og metansyre.

Bruk molekylbyggesett og lag ulike kulepinnemodeller etter instruksjon

- Sett sammen tre karbonatomer i kjede med enkeltbindinger.
- Sett hydrogenatomer på de to første karbonatomene
- Sett på oksygen og hydrogen på det tredje karbonatomet, slik at det blir en syre. Hva heter syren?
- Snakk om de ulike kulepinnemodellene.

Lytteoppgaver på engelsk

De kommende lytteoppgavene tar utgangspunkt i en tekst på engelsk. Engelsk har mange høyfrekvente lyder som kan være vanskelig å høre og få tak i for en elev med nedsatt hørsel. Disse høyfrekvente lydene har lav styrke og høres derfor ikke så godt.

Når lydene presenteres i ord, står de ofte sammen med andre konsonanter og kan «drukne» ved siden av dem. I tillegg forsvinner de lett i høyt taletempo og ordstrøm.

Fonemhistorie

Analytisk oppgave

I fonemhistorie arbeider eleven med en tekst der oppmerksomheten rettes mot en bestemt språklyd, eller målfonem. Målfonemet kan være en vokal eller en konsonant og kan markeres i teksten for å gjøre eleven oppmerksom på det auditive signalet når lyden uttales.

Målet er at eleven skal lytte etter og gjenkjenne et bestemt målfonem i sammenhengende tale.

Hvorfor

Fonemhistorie bidrar til å styrke elevens lydbevissthet og evne til å skille og identifisere språklyder i både enkeltord og sammenhengende tekst.

Hvordan

- Sitt ved siden av eleven, slik at eleven ikke kan støtte seg på munnavlesning.
- Plasser teksten foran eleven.
- Start med å presentere målllyden muntlig, først som enkeltlyd og deretter i flere ulike ord.
- Pek ut eller marker målllyden i teksten for å gjøre eleven oppmerksom på hva dere skal lytte etter.
- Les teksten sakte og tydelig.
- Eleven følger teksten med øynene, eventuelt med fingeren dersom det er lettere.
- Etter at dere har lest teksten, kan dere snakke om innholdet, eller du kan stille noen spørsmål for å sjekke forståelse.

Bruk gjerne tekster fra tema dere arbeider med i klassen, eller tekster som interesserer eleven.

Eksempel på fonemhistorie

Velg en tekst som er tilpasset elevens nivå og som inneholder målfonemet i ulike ord og sammenhenger i en tekst.

Lytt etter målfonemet /s/

Dette er en tekst fra tema om Martin Luther King. I dette eksempelet er søkelyset rettet mot /s/-lyden.

Martin Luther King Jr. **was** not only a **strong** and **inspiring** leader, but **also** a **skilled speaker whose words still resonate** today. In 1963, he **stood** on the **steps** of the Lincoln Memorial in Washington, D.C., and **presented** his **famous** "I Have a Dream" **speech**. **This** powerful **message soon** became a major turning point for the Civil Rights Movement and **is considered** one of the **greatest speeches** in American **history**.

King reminded the crowd that, five **score years** earlier, the **Emancipation Proclamation** had been **signed**. This momentous **decision** had shone like a beacon of hope for **millions** of **enslaved** people who had **suffered** under harsh and **endless injustice**. Though many had been **scared** and **silenced**, the decree offered a **joyous sense** of freedom and **signaled** the **possible** end of their long **struggle** (eksempelteksten er KI-generert).

Auditiv avslutning (fill the gap)

Syntetisk oppgave

I auditiv avslutning lytter eleven til en tekst der enkelte ord er utelatt. Eleven fyller inn de manglende ordene underveis eller etter opplesning.

Målet er at eleven skal lytte, forstå innholdet og bruke sammenhengen i teksten til å forutsi og fylle inn riktige ord.

Hvorfor

Auditiv avslutning gir trening i å lytte etter detaljer og forstå helheten i en tekst. Eleven bruker sammenhengen i teksten og auditivt minne for å gjenkjenne og forutsi hvilke ord som mangler. Oppgaven kan tilpasses ulike nivåer og brukes med både korte og lengre tekster.

Hvordan

- Velg en tekst som er tilpasset elevens nivå, for eksempel en fagtekst, en fortelling eller annen tekst dere arbeider med i undervisningen.
- Fjern eller marker utvalgte ord i teksten. Velg gjerne ord som er sentrale for innholdet, ord som gjentas, eller ord som kan være språklig utfordrende.
- Les teksten høyt, spill av et lydopptak, eller la eleven følge teksten visuelt med tomme felt der ordene mangler.
- Eleven fyller inn de manglende ordene, muntlig eller skriftlig.
- Gi støtte ved behov, for eksempel ved å gi første lyd i ordet, et hint eller visuell støtte.
- Etter gjennomføring kan dere snakke kort om teksten og ordene som ble brukt, for å sikre forståelse.

Vanskegraden kan tilpasses ved å:

- ta ut flere eller færre ord
- velge høyfrekvente ord eller mer krevende ord
- gi svaralternativer eller la eleven finne ordene selv

Valg av teksttyper

Oppgaven kan gjennomføres med ulike typer tekster, for eksempel:

- sangtekster eleven kjenner fra før
- saktekster eller fagtekster knyttet til tema dere arbeider med i undervisningen
- tekster med tydelig struktur og gjentakelser

Ved valg av teksttype kan du ta utgangspunkt i tema dere arbeider med i klassen eller i elevens interesser. Dette gir rom for tilpasning av vanskegrad og støtte til motivasjon og mestring.

Eksempel på fill the gap-oppgave

Lærer:

Martin Luther King Jr. was not only a strong and inspiring leader, but also a skilled speaker whose words still resonate today. In 1963, he stood on the steps of the Lincoln Memorial in Washington, D.C., and presented his famous "I Have a Dream" speech. This powerful message soon became a major turning point for the Civil Rights Movement and is considered one of the greatest speeches in American history.

King reminded the crowd that, five score years earlier, the Emancipation Proclamation had been signed. This momentous decision had shone like a beacon of hope for millions of enslaved people who had suffered under harsh and endless injustice. Though many had been scared and silenced, the decree offered a joyous sense of freedom and signaled the possible end of their long struggle.

Elev:

Martin _____ King Jr. was not only a strong and _____ leader, but also a _____ speaker whose words still _____ today. In 1963, he stood on the _____ of the Lincoln Memorial in Washington, D.C., and presented his _____ "I Have a Dream" speech. This powerful _____ soon became a major turning point for the Civil Rights _____ and is considered one of the _____ in American history.

King _____ the crowd that, five score years _____, the Emancipation Proclamation had been _____. This momentous decision had shone like a _____ of hope for millions of enslaved _____ who had suffered under _____ and endless injustice. Though many had _____ scared and silenced, the decree offered a _____ sense of freedom and signaled the possible end of their _____ struggle.

Bingo

Syntetisk oppgave

I Bingo lytter eleven til ord som blir lest høyt og markerer dem på eget bingobrett. Målet er at eleven skal lytte, gjenkjenne og identifisere ord i muntlig tale.

Hvorfor

Oppgaven støtter utvikling av ordforråd og gir øvelse i å skille mellom like lyder, ordformer eller nye ord. Aktiviteten er forutsigbar i form, noe som kan bidra til trygghet og motivasjon i lyttetreningen.

Hvordan

- Forbered ett eller flere bingobrett med ord knyttet til tema dere arbeider med.
- Gå gjennom ordene på forhånd slik at eleven kjenner dem og vet hva de betyr. Eleven kan gjerne ha ordene foran seg og gjenta dem etter deg.
- Les deretter opp ett og ett ord i tilfeldig rekkefølge, i rolig og tydelig tempo.
- Eleven lytter og markerer ordet på sitt bingobrett dersom det er med.
- Avtal på forhånd om målet er én rekke, flere rekker eller fullt brett. Den som oppnår målet, sier «bingo».

Ordene kan velges med ulikt fokus, for eksempel:

- språklyder eller lydkombinasjoner
- bøyingsformer eller endelser
- nye eller sentrale fagbegreper

Organisering

Bingo kan gjennomføres individuelt mellom lærer og elev. Oppgaven egner seg også godt i små grupper eller i hel klasse etter at ordene er gjennomgått. Da får eleven øve på å lytte og gjenkjenne ord også når det er noe bakgrunnsstøy.

Eksempel på bingo-oppgave

Nedenfor ser du et eksempel på et bingo Brett med engelske ord fra teksten om Martin Luther King Jr.

resonate	history	score
suffered	scared	considered
skilled	enslaved	silenced

momentous	speeches	speaker
famous	beacon	injustice
speech	joyous	struggle

Identifisere ord med trykk

Analytisk oppgave

I denne øvelsen lytter eleven etter hvilke ord som har trykk i setninger og reflekterer over hvordan trykket påvirker betydningen.

Målet er at eleven skal gjenkjenne hvilket ord i en setning som får ekstra trykk, og forstå hvordan det påvirker betydningen av setningen.

Hvorfor

Øvelsen gir trening i å lytte etter trykk i tale og i å tolke hvordan trykk kan endre betydning. Dette er viktig for å forstå nyanser i muntlig språk og for å kunne delta aktivt i samtale.

Hvordan

- Velg setninger der trykk på ulike ord gir ulik mening.
- Lærer og elev har samme tekst foran seg. Lærer har en kopi der ordene det skal legges trykk på, er markert.
- Lærer leser setningen høyt og legger ekstra trykk på ett ord.
- Eleven lytter og identifiserer hvilket ord som har ekstra trykk.
- Gjenta samme setning flere ganger, og legg trykk på ulike ord.
- Rollen kan byttes slik at eleven leser og legger trykk på utvalgte ord, mens læreren lytter.

Øvelsen kan gjennomføres med eller uten visuell støtte. Det kan være hensiktsmessig å starte med tekst foran eleven og deretter gjennomføre øvelsen uten tekst.

Avslutt med en kort samtale om hvordan betydningen av setningen endrer seg når trykket flyttes mellom ulike ord.

Eksempel på oppgave for å identifisere ord med trykk

Lærers kopi (taler)

1. Martin Luther **King** Jr. **was** a strong and inspiring **leader**.

1 2 3

2. In **1963** he delivered his **speech**, «I have a **dream**».

1 2 3

3. The **speech** became a **turning point**.

1 2 3

Elevens kopi (lytter)

1. Martin Luther King Jr. was a strong and inspiring leader.

2. In 1963 he delivered his speech, «I have a dream».

3. The speech became a turning point.

ABX-Lister

Analytisk oppgave

ABX-lister har fått navnet sitt fra måten oppgaven er bygd opp på. I ABX-oppgaven leser læreren opp tre ord eller lyder i rekkefølgen A – B – X.

A = første stimulus (et ord)

B = andre stimulus (et annet ord)

X = et tredje stimulus, som er enten A eller B.

To av ordene danner et minimalt ordpar, der ordene er like bortsett fra én språklyd. Det ene av disse ordene blir gjentatt. Elevens oppgave er å lytte nøye og finne ut om X er lik A eller lik B, altså identifisere ordet som blir sagt to ganger.

Målet er at eleven skal lytte etter og skille mellom språklyder i ord som er like, men ikke identiske.

Hvorfor

ABX-lister gir trening i å oppdage og skille et bestemt målfonem i ord og

nonsensstavelser, altså lydkombinasjoner som ikke er ekte ord. Eleven øver på å lytte presist og ta stilling til om målfonemet er med i ordet eller ikke. Oppgaven trener diskriminering mellom lydlike ord og gir nyttig informasjon om hvilke lydkombinasjoner eleven mestrer, og hvilke det er behov for å arbeide videre med.

Hvordan

- Lag en liste med ord som er lydlike, med utgangspunkt i målfonemet dere skal arbeide med.
- Før ordene inn i et skjema med A, B og X (se eksempel nedenfor).
- Sitt ved siden av eleven og les rolig opp ordene i rekkefølgen A–B–X.
- Fortell eleven på forhånd dersom du bruker nonsensord.
- Eleven skal lytte og identifisere ordet som blir sagt to ganger.
- Noter om eleven identifiserer riktig ord.

Som støtte i vurderingen kan du se på hvor stor andel av listen eleven mestrer. Dersom eleven mestrer å lytte ut riktig på tre fjerdedeler av ordene, kan det være aktuelt å bytte målfonem og lage en ny liste. Oppgaven kan også brukes til å følge utvikling over tid og til å identifisere hvilke fonemer eller lydposisjoner eleven har behov for å arbeide videre med.

Eksempel på ABX-lister med engelske ord som er lydlike

A	B	X	Elevens svar
see	knee	knee	✓ (knee)
sail	nail	nail	✓ (nail)
sent	tent	sent	✗ (tent)
bus	bun	bun	✓ (bun)
sip	ship	ship	✓ (ship)
sue	zoo	zoo	✗ (sue)
spare	pair	spare	✓ (spare)

Enkel lyttesjekk

Enkel lyttesjekk

Lyttetrening forutsetter at eleven har tilgang til alle talespråklydene. En kort sjekk av at elevens høreapparat/CI fungerer som det skal i forkant kan bidra til tryggere gjennomføring, bedre utbytte av øktene og færre misforståelser knyttet til elevens innsats eller oppmerksomhet.

Sjekk med Lings lyder

Lings lyder er et utvalg språklyder som til sammen dekker talefrekvensområdet i norsk tale, fra mørke til lyse toner. Lydene representerer både lave, mellom- og høye frekvenser, og brukes for å undersøke om eleven oppfatter sentrale deler av talespråket.

Lydene som brukes:

/m/, /o/, /a/, /i/, /s/, /sj/, /f/, /p/, /t/, /h/

Hvordan

- Sørg for rolige omgivelser og minst mulig bakgrunnsstøy.
- Plasser deg ved siden av eller litt bak eleven, slik at eleven ikke støtter seg på munnavlesning.
- Forklar kort hva som skal skje: «Jeg kommer til å si noen lyder. Du skal lytte og si hvilken lyd du hører.»
- Si én lyd om gangen i tilfeldig rekkefølge, med varierende pauser mellom lydene.
- Bruk normal stemme og si lydene slik de vanligvis uttales i tale. Ikke overdriv, forsterk eller tydeliggjør lydene ekstra.
- Start på omtrent 1 meters avstand. Ved behov kan du også prøve 2 meter for å se om oppfatningen endrer seg. Be eleven:
 - gjenta lyden
 - eller peke på et bilde av bokstavlyden

Hva bør du være oppmerksom på?

- Hører eleven lydene konsekvent, eller er det enkelte lyder som ofte ikke oppfattes?
- Er det forskjell på hvilke lyder eleven oppfatter lett, og hvilke som virker svakere eller vanskeligere å høre?
- Endrer resultatet seg dersom avstanden økes?
- Virker eleven usikker eller nølende, selv på kjente lyder?

Noter gjerne korte observasjoner for egen del.

Videre oppfølging

Dette er ment som en enkel sjekk, ikke som en egen lyttetreningsoppgave.

Dersom du er usikker på om eleven oppfatter sentrale språklyder, eller dersom resultatene varierer fra gang til gang, bør dette tas videre til foresatte.

